

Stockholms Hamn AB

UTREDNING

KULTURMILJÖ

Stockholm-Nynäshamn, Norvikudden

SWECO VIAK, Camilla Bertals

Stockholm 2006-10-23

Uppdragsnummer 1150483300

Sammanfattning

Stockholms Hamn AB har för avsikt att bygga ut nuvarande hamn i Nynäshamn genom utbyggnad av hamn i Stockholm-Nynäshamn, Norvikudden. Inom det planerade hamnområdet på Norvikudden har fornlämning, 18:1, en sentida försvarsanläggning identifierats. Enligt rapport från Riksantikvarieämbetet är den inte av sådant kulturhistoriskt värde att den bör bevaras. I övrigt har inga kulturminnen eller kulturhistoriskt intressanta miljöer inom Norvikudden identifierats.

En marinarkeologisk förstudie har utförts av det vattenområde som berörs av planerade anläggningsarbeten, se separat utredning marinarkeologi. I förstudieområdets östra del påträffades tre bryggglämningar. Vid Norvikuddens norra sida, påträffades ytterligare tre bryggglämningar. Lämningarna består av stenansamling, ca 3-4 meter långa och omkring 1 meter breda. Pålar eller stockar är inte synliga i anslutning till lämningarna, men det kan förekomma bevarade rester i strandbrynet eller i bottensedimenten. Lämningarna är svårdaterade, men bedöms vara från perioden 1600-1900.

Tillförlitligheten på befintligt tillgängligt material bedöms vara hög och inga ytterligare utredningar för identifiering och bedömning av kulturvärden på Norvikudden kan enligt Länsstyrelsen i Stockholms län motiveras.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Metodik	1
3	Avgränsningar	1
4	Nulägesbeskrivning	3
4.1	Kulturmiljövärden inom planerat hamnområde	3
4.2	Kulturmiljövärden i anslutning till Norvikudden	5
5	Konsekvenser av nollalternativet	6
6	Konsekvenser under anläggningsfasen	6
7	Konsekvenser under driftsfasen	7
8	Åtgärder	7
9	Osäkerhet	8
10	Behov av uppföljning	8
11	Referenser	9

1 Inledning

Stockholms Hamn AB har för avsikt att bygga ut nuvarande hamn i Nynäshamn genom utbyggnad av hamn i Stockholm-Nynäshamn, Norvikudden. I föreliggande utredning har kulturmiljövärden på land identifierats och den planerade hamnanläggningens påverkan på kulturmiljön har bedömts.

Utredningen avgränsas till att innefatta konsekvenserna för kulturmiljön på land. Konsekvenserna för kulturmiljön i vattenområdena kommer att framgå av den marinarkeologiska utredningen som tas fram av Statens maritima muséer. Enligt länsstyrelsen behöver inga ytterligare marinarkeologiska undersökningar utföras [12].

2 Metodik

Utredningen beskriver befintliga kulturmiljövärden i det planerade hamnområdet samt i ett större angränsande område. Utredningens geografiska avgränsning framgår av avsnitt, 3 Avgränsningar.

Vidare görs en bedömning av konsekvenserna för kulturmiljön av den planerade hamnen och av ett så kallat nollalternativ, d v s konsekvenserna av att verksamheten eller åtgärden ej kommer till stånd. Även bedömning av konsekvenserna under anläggningsfasen ingår i utredningen.

Inventeringen av kulturmiljövärden har genomförts med hjälp av befintligt tillgängligt material och med hjälp av personliga kontakter med Nynäshamns kommun, Länsstyrelsen i Stockholms län och Riksantikvarieämbetet.

3 Avgränsningar

Utredningen avgränsas till att innefatta området lokalt vid Norvikudden där den nya hamnanläggningen planeras samt angränsande områden, som bedöms kunna komma att påverkas av den planerade hamnutbyggnaden och hamnverksamheten, så kallade influensområden. Den geografiska avgränsningen framgår av figur 1.

Figur 1: Utredningens geografiska avgränsning. Copyright Lantmäteriverket.
Ärende nr M2006/1022

Utredningen avgränsas till att innefatta konsekvenserna för kulturmiljön på land. Konsekvenserna för kulturmiljön i vattenområdena framgår av den marin arkeologiska utredningen.

Indirekta konsekvenser utanför influensområdet som skulle kunna uppstå som följd av den planerade hamnverksamheten på Norvikudden ingår ej i utredningen. Exempel på indirekta konsekvenser som ej ingår är konsekvenserna av trafiken som

hamnverksamheten genererar och eventuella utbyggnader/ombyggnader av anslutande transportsystem.

4 Nulägesbeskrivning

4.1 Kulturmiljövärden inom planerat hamnområde

Det planerade hamnområdet på Norvikudden saknar riksintressanta och regionalt intressanta kulturmiljövärden.

I gällande planer, Kustplan för Haninge och Nynäshamns kommun, Översiktsplan för Nynäshamns kommun och Fördjupad översiktsplan för Nynäshamns stad redovisas Norvikudden inte som ett kulturhistoriskt värdefullt område. [2], [3], [4]

I kulturmiljöprogram för Nynäshamns kommun redovisas ett urval av kulturminnen och kulturmiljöer i kommunen. Norvikområdet behandlas endast översiktligt i kulturmiljöprogrammet och inga särskilda kulturminnen eller kulturvärden redovisas. [1]

En arkeologisk specialinventering av Norvikområdet utfördes 1975 och 1985 genomförde Riksantikvarieämbetet en arkeologisk besiktning. [5], [6] Den arkeologiska specialinventeringen fann en fornlämning, 18:1, i norra delen av området. Fornlämningen är en sentida försvarsanläggning bestående av skyttevärn bildande en öppen triangel, 18*10*5m. Värnen består av 2 meter breda och 0,5 meter höga jordvallar. Fornlämningens lokalisering framgår av figur 2. Fornlämningen omnämns inte som fornminne av sådant intresse att den bör bevaras. [11]

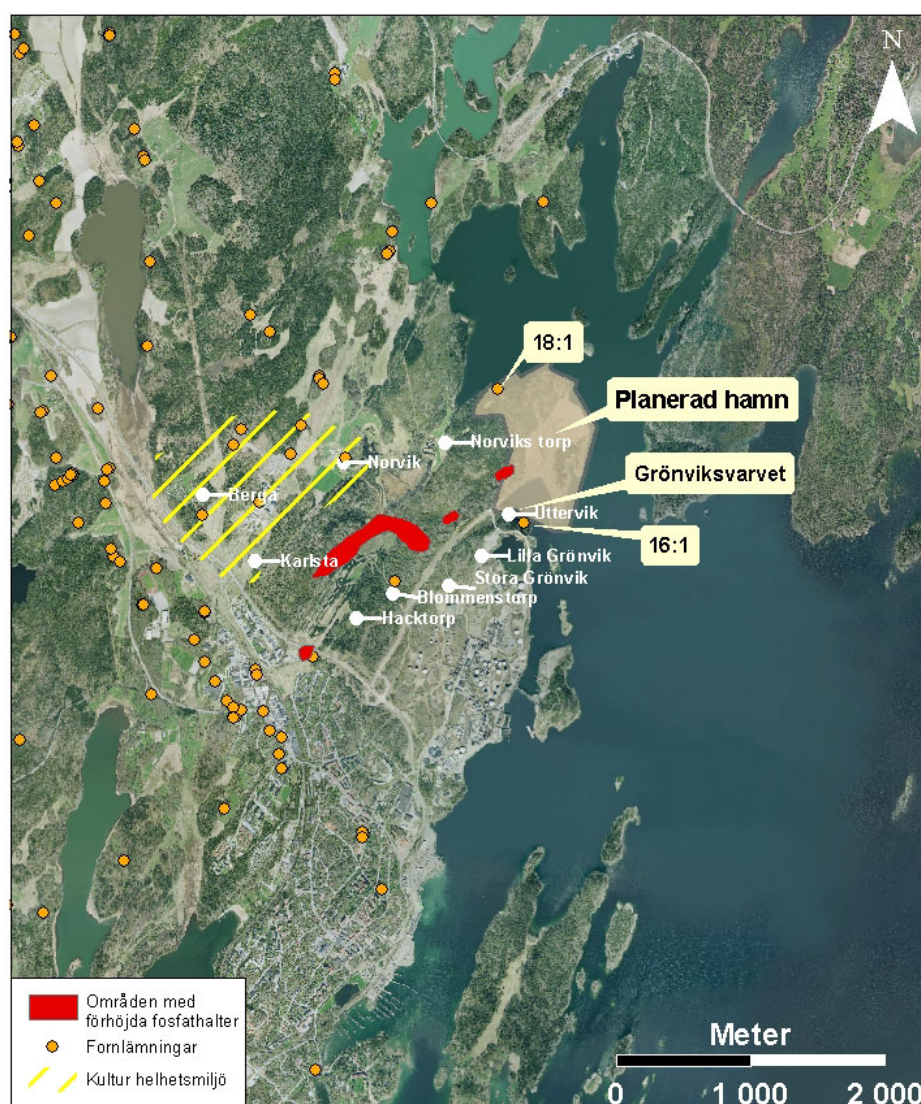
Den arkeologiska besiktningen [6] visade att den del av Norvikudden som planeras för hamnverksamhet inte har några områden med förhöjda fosfatvärden. Förhöjda fosfathalter återfinns där organiskt material har förmultnat och kan t ex ge indikation på boplatser, t ex från sten- och järnåldern. Ett område med förhöjda fosfatvärden finns däremot på den bergsrygg som avses att sparas mellan hamnområdet och industriområdet, se C i figur 2. Området ligger på bergsryggen mellan den nya infartsvägen och det planerade hamnområdet.

Figur 2. Karta som visar kulturmiljövården inom det planerade hamnområdet

4.2 Kulturmiljövärden i anslutning till Norvikudden

Inom influensområdet återfinns torpen Uttervik, Hacktorp, Blommenstorp, Stora Grönvik, Lilla Grönvik och Norviks torp. Även ett antal fornlämningar finns inom influensområdet. Fornlämning, 16:1, ligger i direkt anslutning till det planerade hamnområdet och är ett röse, 6 meter i diameter och 0,4 meter högt. Torpens och fornlämningarnas lokalisering framgår av figur 3.

Figur 3. Kulturmiljövärden inom influensområdet.

Vid Uttervik ligger ett mindre varv, Grönviksvarvet. Varvet utgörs av en byggnad med speciell arkitektur i en välbevarad varvsmiljö [9]. Idag bebos varvet permanent men avtalet för denna permanentbostad är uppsagt.

I Översiktsplan Nynäshamn och Fördjupad översiktsplan för Nynäshamns stad redovisas inga kulturhistoriskt värdefulla områden inom influensområdena. [3], [4]

Ett 2 km långt och 1 km brett område kring torpen Berga, Karlsta och Norvik anges som kulturhistoriskt värdefullt område i kulturmiljöprogram för Nynäshamns kommun. Området rymmer gravfält från yngre järnålder och äger "en kulturhistoriskt värdefull struktur (helhetsmiljö)". [1]

5 Konsekvenser av nollalternativet

Nollalternativet (dvs om det sökta alternativet inte genomförs) innebär **lokalt** att nuvarande markanvändning kvarstår och att ingen hamn anläggs. Ingen väsentlig förändring utifrån dagens situation bedöms ske i nollalternativet. Fornlämningen i den norra delen av Norvikudden kommer att finnas kvar och angränsande områdets kulturvärden bedöms komma att bestå.

I ett **regionalt** perspektiv innebär en utebliven hamn på Norvikudden att transporter med gods till konsument/företagare i regionen istället kommer att ske på annat sätt. Beroende på var godset har sina start- respektive målpunkter utanför regionen eller nationen och med vilken lastbärare som används kan dessa transporter ske till andra hamnar i eller utanför regionen eller med långväga transporter på väg eller järnväg. Hur kulturvärden i anslutning till andra hamnar kan påverkas beror av de lokala förutsättningarna vid dessa hamnar.

Nollalternativet bedöms varken innebära positiva eller negativa konsekvenser för kulturmiljön.

6 Konsekvenser under anläggningsfasen

För att ge utrymme för hamnanläggningen måste fornlämningen (sentida försvarsanläggning), 18:1, i den norra delen av området tas bort. Enligt rapport från Riksantikvarieämbetet är fornlämningen inte

av sådant kulturhistoriskt värde att den bör bevaras. [11]. Inga andra kulturvärden inom det planerade hamnområdet har identifierats.

Landmiljön vid Grönviksvarvet bedöms komma att påverkas av anläggandet av hamnen. Varvsverksamheten i Uttervik kan inte fortgå efter att hamnen är anlagd. Områdets karaktär förändras i och med planerade utfyllnader.

Området med höga fosfathalter ligger mellan den nya infartsvägen och det planerade hamnområdet men bedöms ej beröras direkt av anläggandet av hamnen.

Fornlämningen, 16:1, i direkt anslutning söder om det planerade hamnområdet kommer inte att påverkas av hamnutbyggnaden.

Anläggningsfasen kommer att innebära transporter till och från området vilket i sin tur innebär buller och damm. Vistelsemiljöerna i angränsande områden bedöms komma att försämrats under anläggningsfasen och värdena av befintliga kulturmiljöer bedöms temporärt komma att minska. Gäller främst torpen Uttervik, Stora och Lilla Grönvik.

7 Konsekvenser under driftsfasen

Värdet av det kulturhistoriska området kring torpen Berga, Karlsta och Norvik bedöms kvarstå. Hamnverksamheten genererar buller vilket kan höras i omgivningen. Mellan den planerade hamnen och det kulturhistoriska området ligger en bergrygg vilket har en avskärmande effekt och minskar bullernivåerna i området.

8 Åtgärder

- Vid behov enklare fotodokumentation av sentida försvarsanläggning (fornlämning, 18:1) i norra delen av Norvikudden innan borttagande.
- Inga ytterligare utredningar bedöms komma att krävas för bedömning av konsekvenserna för kulturmiljön. Enligt kontakt med Länsstyrelsen i Stockholms län behövs ingen ytterligare arkeologisk utredning av området på land. [13]

9 Osäkerhet

Utredningen baseras på befintligt tillgängligt material samt personliga kontakter vilket framgår av referenserna. Bedömningen är att materialets tillförlitlighet är god och att genomförda inventeringar och besiktningar är av hög kvalitet.

10 Behov av uppföljning

Inget behov av uppföljning av den planerade hamnutbyggnadens påverkan på kulturmiljön ovan har identifierats.

11 Referenser

1. Peter Bratt och Rolf Källman, *Kulturmiljöprogram för Nynäshamns kommun*, 1983, Nynäshamns kommun och Länsstyrelsen i Stockholms län, ISSN 0349-7895.
2. *Kustplan*, antagen maj 2002, Haninge kommun, Nynäshamns kommun.
3. *Översiktsplan för Nynäshamns kommun*, juni 1999, Nynäshamns kommun, Miljö och arkitektkontoret.
4. *Fördjupad översiktsplan för Nynäshamns stad*, Nynäshamns kommun, Miljö- och stadsbyggnadsförvaltningen
5. Monica Modin, Lars Löthman, *Kulturhistorisk undersökning och fornminnesinventering 1975 inom Norvik – Kalvö industriområde-, Nynäshamn kommun, Södermanland*, Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer, rapport 1977:14.
6. 1985 Riksantikvarieämbetet arkeologisk besiktning
7. Maria Landin. *Norviksområdet, Fornlämningar som kan beröras och byggnader inom planområdet*, 1999-03-01, Nynäshamns kommun.
8. *Dokumentation av torpen, Lilla Grönvik, Blommenstorp och Norvik i Nynäshamns kommun*, 1986-07-10, Terragon Consulting Service AB, Urn 285517.
9. "Grönviksvarvet", 1997-11-24, Maria Landin, kultursekreterare, Nynäshamns kommun
10. Länsstyrelsen i Stockholms läns GIS databas, www.lst.se.
11. *Fornminnesinventering 1975*, daterad 2 sept 1973, Lars Lötman, Riksantikvarieämbetet
12. Länsstyrelsen i Stockholms län, 2006. *Förfrågan om marinarkeologiska undersökningar enligt 2 kap. i lagen om kulturminnen, inför hamnutbyggnad i Norvik, Nynäshamns socken och kommun*. Yttrande.

Personliga kontakter

13. Maria Landin, Nynäshamns kommun, 08 - 520 68 317
14. Anita Biuw, Länsstyrelsen i Stockholms län, 08 - 785 4000
15. Riksantikvarieämbetet, Gunilla Edenström, 08 - 519 18 000